

ЛІНГВОСИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ГЕНДЕРНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТОРГОВИХ НАЗВ

О. А. Чуйко, аспірант

*Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
E-mail: olena_plygin@gtx.com*

У статті досліджується ономастична мікросистема сучасної фармакології як синергетична система. Визначаються риси синергетичної системи у фармацевтичній ономастичній мікросистемі. Відкритість такої системи, яка тісно пов'язана з дисипативністю, полягає у здатності обмінюватись інформацією з іншими системами та навколишнім середовищем. Нелінійність мовної системи полягає у змінах, спричиненими факторами різної природи. Динамічність проявляється в еволюції чи інволюції мови, здатності зберігати стабільність протягом певного періоду часу до наступної флуктуації. Тому фармацевтична ономастична система перебуває у метастабільному стані та зазнає впливу інших систем. Особлива увага приділена гендерній диференціації, яка виступає у ролі одного з ключових факторів флуктуації у мові і приводить до її самоорганізації. Аналізуються прагматичні особливості гендерно спричинених варіацій торгових назв лікарських препаратів у контексті синергетики.

Ключові слова: синергетика, фармацевтична ономастична мікросистема, торгова назва, гендер, гендерна диференціація

В останні десятиріччя науковці все більше звертаються до синергетики як до методу досліджень. Поява синергетики зумовлена розвитком досліджень фізико-хімічних процесів, в результаті чого виник метод вивчення явищ та процесів у складних відкритих нелінійних системах, здатних до самоорганізації та до обміну інформацією [1, с. 7]. Зараз синергетика займає провідне місце в якості фундаментальної трансдисциплінарної науки.

Науковою базою дослідження є роботи присвячені лінгвосинергетичним параметрам систем, що здатні до самоорганізації, В. І. Аршинова, В. Н. Базилева, К. І. Белоусов, І. О. Герман, Т. І. Домброван, С. М. Єнікєєвої, О. І. Морозової, Л. С. Піхтовнікової, В. А. Піщальнікової, Я. І. Свирського, О. О. Семенець, О. В. Тарасової та ін.

Мета дослідження полягає у розкритті функціональних та прагматичних особливостей гендерно маркованої ономастичної мікросистеми сучасної фармакології.

Об'єктом дослідження є складна нелінійна ономастична мікросистема сучасної фармакології, яка представлена торговими назвами лікарських засобів, а предметом є явище гендеру, що приводить до організації, регуляції, мутації та еволюції цієї системи.

Поставлена мета зумовлює вирішення наступних завдань:

- виокремлення характеристик синергетичної системи у фармацевтичній ономастичній мікросистемі;
- визначення статусу гендера в процесі номінації лікарських засобів як конститuenta ономастичної мікросистеми з точки зору синергетики;
- аналіз гендерно спричинених варіацій назв лікарських засобів у контексті синергетики.

Матеріалом для емпіричного дослідження послуговували торгові назви лікарських препаратів, які зареєстровані у США, з Інтернет каталогів міжнародних фармацевтичних компаній.

Весь наш навколишній світ – це світ відкритих нелінійних систем, а замкнені системи – ідеалізація дійсності [2, с. 23]. На думку Єнікєєвої С. М. «мова являє собою

класичний приклад синергетичної суперсистеми, яка складається з ієрархічно організованих макро- та мікросистем.» [3, с. 44]. У результаті застосування принципів синергетики до уявлень про систему мови, відбулась переоцінка поняття «система», яка раніше вважалась статичною та інваріантною, а наразі – відкритою, динамічною, дисипативною, нелінійною і складноорганізованою [4, с. 552].

У дослідженні ми розглядаємо фармацевтичну ономастику як мікросистему, яка перебуває у метастабільному стані, зумовленому відкритістю, дисипативністю та динамічністю.

Відкрита система – система, яка обмінюється з навколишнім середовищем речовиною, енергією та імпульсом [5, с. 551]. Мова є частиною навколишнього середовища (соціуму) і невід'ємним компонентом культури [6, с. 11]. Відкритість мовної системи проявляється у взаємозалежності середовища та мови, яка шляхом самоорганізації своїх макро- та мікросистем реагує на їх взаємодію і на дію інших систем [7, с. 140]. Таким чином, мова є засобом відображення та структуралізації дійсності та культури у свідомості носія мови.

Відкритість мовної системи є спорідненою з іншою властивістю мови – дисипативністю – здатністю мови до взаємодії з середовищем шляхом розсіювання інформації [4, с. 552]. Нелінійність мови проявляється в змінах під впливом майже незлічимої кількості факторів соціальної, психофізіологічної та психофізичної природи, які знаходяться в складній взаємодії між собою [8, с. 23].

Такий вплив зовнішніх факторів на мовну систему становить її динамічність, які проявляється у її здатності до еволюції чи інволюції. Важливою властивістю динамічної системи є також її здатність зберігати стабільність протягом певного часу доки не відбудеться певна, іноді навіть незначна, внутрішня чи зовнішня флуктуація, яка виведе систему з рівноваги і буде визначати не будь-який, а можливий вектор еволюції системи. Якщо флуктуація недостатньо значна, то система повернеться до попередньої рівноважної структури [2, с. 24]. Однак, неочікуване збільшення незначних флуктуацій призводить до появи глобальних наслідків в еволюції мови як складної нелінійної системи [8, с. 8].

Відкрита система має потенціал до об'єднання з іншими системами, нашарування їх одне на одного і створення більш складних систем. До таких систем відноситься людина, яка являє собою складну дисипативну систему, що контактує з зовнішнім світом. Одним з найважливіших проявів людини є гендер, який має більш глибоке значення, ніж біологічна приналежність індивіда (стать); він є інструментом самоідентифікації, пізнання себе, своєї соціальної ролі [9, с. 127–128].

Гендерна диференціація є одним з ключових механізмів флуктуацій у мові. Англійська мова не могла не відреагувати на них панівною тенденцією до політично коректної комунікації, яка має на меті належним чином забезпечити права меншин (релігійних, культурних, сексуальних, расових, етнічних і т.п.) на рівноправний розвиток і участь в житті суспільства. Наприклад: *firefighter* замість *fireman / firewoman*, *intellectually disabled* замість *mentally retarded*, *holiday season / winter holiday* замість *Christmas*, *Native American* замість *Indian*.

Тенденція до гендерно паритетної мови – це явище, що спровоковане феміністками, які критикували англійську мову, стверджуючи, що жінка піддається дискримінації у мові [10]. Відтак, у рамках егалітарної мови, тобто такої, що не дискримінує людину за будь-якими ознаками, гендерна коректність проявляється двома способами: стратегією до фемінізації і стратегією до нейтралізації статі [11, с. 131].

Фармацевтична концептосфера також відреагувала на перерозподіл ролей жінок та чоловіків у суспільстві, руйнування панівних стереотипів, появою «гендерного лібералізму» та феномену «вільного кохання».

Неодмінним обов'язком жінки завжди була вагітність та догляд за дітьми, але завдяки глобалізації суспільства, емансипації жінок, популяризації кар'єристських поглядів та значному розвитку медичної науки, на ринку лікарських засобів з'явилась

величезна кількість контрацептивів для жінок, які вимагали назв для їх номінації. Тому логічною та адекватною реакцією фармацевтичної ономастичної мікросистеми є поява торгових назв, спрямованих виключно на жінок, які утворюються, підпорядковуючись стратегіям фемінізації чи нейтралізації статі. Контрацептиви, що утворені за допомогою стратегії фемінізації, репрезентовані наступним чином:

- назви, мотивуючою базою яких є існуючі жіночі імена або назви, що співзвучні з жіночими іменами: *Ella, Mirena, Natazia, Apri, Yaz, Yasmin, Zarah, Aviane, Levora, Junel, Camila, Errin, Heather, Cesia, Viorele*;

- назви, що створені за допомогою суфіксів-фемінітивів *-ette, -ess(e), -el(l)e*, або на основі морфеми *fem*: *MonoNessa, TriNessa, Cyclessa, Cryselle, Viorele, Ovrette, Mircette, Jolivette, Emoquette, Previfem, Femy, Femcon FE*.

Стратегія нейтралізації репрезентована в торгових назвах:

- мотивуючою базою виступає назва використаних гормонів: *Low-Ogestrel, Ogestrel, Estrostep Fe, Loestrin Fe, Microgestin Fe* – препарати з комбінацією жіночих статевих гормонів прогестину та естрогену;

- торгові назви з нейтралізацією фемінізації, але з експліцитним прагматичним значенням: *Next Choice, Plan B, Plan B One-Step* – препарати для екстреної контрацепції.

В ономастичній мікросистемі фармакології також присутні й торгові назви жіночих контрацептивів з нечіткою схильністю до фемінізації, але яскраво вираженим прагматичним компонентом: *Ortho Tri-Cyclen, Ortho Tri-Cyclen Lo, Tri-Estarylla, Tri-Linyah, Tri-Previfem, Tri-Sprintec, TriNessa, Triphasil, Trivora* – трифазні контрацептиви, які постачають різний рівень гормонів протягом трьох тижнів; *Quartette, Seasonale, Seasonique* – контрацептиви для затримання жіночого циклу до одного разу на три місяці.

Оскільки явище фемінізму було започатковане жінками, то лікарські засоби для жінок більше відреагували на подібні соціальні зміни. У назвах препаратів для чоловіків є тенденція до нейтралізації, яка характеризується використанням у якості вербокративної основи назви діючої речовини або штучно придуманої назви, яка експліцитно чи імпліцитно інформує про орган впливу, терапевтичний ефект, переваги препарату та сприятиме його споживанню. Наприклад, препарати проти еректильної дисфункції представлені штучно створеними назвами: *Viagra, Levitra, Cialis, Staxun, Caverject, Stendra, Edex*. Перевага таких назв з імплікованим значенням частково пояснюється неприємністю хвороби, про яку не хочеться говорити у голос.

Протилежною до фемінізації є тенденція маскулінізації, яка також відображається при карбуванні торгових назв, під час якого використовується посилення на суто чоловічий чи жіночий архетип для підсилення сугестивності. Вітаміни та комплекси вітамінів для чоловіків і для жінок є цьому яскравими прикладами:

- *Mega Men, Men's One, Men's Pack, Every Man's One Daily, Menevit, FertilMan, Wellman*;

- *Prenatalgyn, Prenatal Petite, Pregnavit, Baby-Me-Now, Baby and Me, Vita Mom, Mum to Be*.

Окремо виділимо препарати, які вже відомі серед споживачів під торговими назвами нейтральними з гендерної точки зору, з окремими серіями для чоловіків, жінок, вагітних, жінок або чоловіків похилого віку, тинейджерів: *Centrum, Centrum Specialist, Centrum Silver, One A Day, Vitrum, Full Strength MINIs, Ultra Mega Green, Sanatogen*.

Реструктуризація суспільства є дисипативним процесом, розповсюдження, розсіювання інформації на мовну систему. З точки зору синергетики такі флуктуації є хаосом, який протиставляється порядку, але обидва «не є взаємовиключними поняттями, оскільки являють собою один процес, що має різну динамічну направленість» [9, с. 127]. Хаос не сприймається як руйнівна сила, а як фактор нового порядку, тобто конструктивний хаос, що «детермінує розвиток системи в конкретному домінантному напрямку» [7, с. 141].

Процес фемінізації, маскулінізації чи нейтралізації назв лікарських препаратів є прикладом самоорганізації фармацевтичної ономастичної мікросистеми, яка має відповідні характеристики синергетичності. Під дією флуктуації у соціальній сфері мова потрапляє у нерівноважний стан, система зазнає змін та перебудов. Використовуючи можливі заходи, система переходить на якісно новий рівень організації для збереження відносної стабільності до наступної флуктуації.

Перспективним вважаємо дослідження фармакологічної ономастики як синергетичної системи під впливом факторів вікової диференціації суспільства.

ЛИНГВОСИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ГЕНДЕРНОЙ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИХ ТОРГОВЫХ НАЗВАНИЙ

Е. А. Чуйко, аспирант

Сумский государственный университет
ул. Римского-Корсакова, 2, м. Сумы 40007, Украина
E-mail: olena_plygun@gmx.com

В статье исследуется ономастическая микросистема современной фармакологии как синергетическая система. Определяются черты синергетической системы у фармацевтической ономастической микросистемы. Открытость такой системы, которая тесно связана с диссипативностью, заключается в способности обмениваться информацией с другими системами и окружающей средой. Нелинейность языковой системы заключается в изменениях, вызванные факторами различной природы. Динамичность проявляется в эволюции или инволюции языка, способности сохранять стабильность в течение определенного периода времени до следующей флуктуации. Поэтому фармацевтическая ономастическая система находится в метастабильном состоянии и испытывает влияние других систем. Особое внимание уделено гендерной дифференциации, которая выступает в роли одного из ключевых факторов флуктуаций в языке и приводит к ее самоорганизации. Анализируются прагматические особенности гендерно обусловленных вариаций торговых названий лекарственных препаратов в контексте синергетики.

Ключевые слова: синергетика, фармацевтическая ономастическая микросистема, торговое название, гендер, гендерная дифференциация

LINGUISTIC AND SYNERGETIC ASPECTS OF GENDER DIFFERENTIATION OF PHARMACEUTICAL TRADE NAMES

O. A. Chuiko, PhD student

Sумы State University
2, Rymkogo-Korsakova Str., 40007, Sumy, Ukraine
E-mail: olena_plygun@gmx.com

The article deals with the onomastic microsystem of modern pharmacology as synergetic system. The synergetic features are defined in the pharmaceutical onomastic microsystem. Openness of the system which closely correlates with dissipativity, another synergetic system characteristic, is the ability to exchange information with other systems and the environment. Nonlinearity of the language system consists in changes caused by factors of various nature. The dynamism appears in the evolution or involution of the language, its ability to preserve stability within a certain period of time until the next fluctuation. That is why pharmaceutical onomastic microsystem is a metastable system and it undergoes influence of the other systems. Special attention is paid to gender differentiation which is one of the key factors of language fluctuations and results in its self-organization. Pragmatic aspect of gender biased pharmaceutical trade names in synergetic context is analyzed.

Keywords: synergetics, pharmaceutical onomastic microsystem, trade name, gender, gender differentiation

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пихтовникова Л. С. Основные положения и понятия синергетики в применении к филологии // Синергетика в филологических исследованиях : монография / под общ. ред. проф. Л. С. Пихтовниковой. – Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2015. – С. 7-20.
2. Князева Е. Н. Основания синергетики. Режимы с обострением, самоорганизация, темпомиры / Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов. – СПб. : Алетейя, 2002. – 414 с.
3. Єнікєєва С. М. Синергетизм функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць (на матеріалі сучасної англійської мови) / С. М. Єнікєєва // Вісник СумДУ. – 2006. – Т. 2, № 11(95). – С. 43-51.
4. Бакиев А. Г. Становление методологии синергетики в лингвистике / А. Г. Бакиев // Вестник Башкирского университета. – 2014. – Т. 19, № 2. – С. 552-555.
5. Физический энциклопедический словарь : в 5 т. / [ред. Б. А. Введенский]. – М. : Государственное научное издательство «Советская энциклопедия», 1963. — Т. 3 : Литосфера – Пи-мезоны. –1963. – 624 с.

6. Дрожжих Н. В. Введение в динамическую синергетику языка: моногр / Н. В. Дрожжих. – Тюмень: Изд-во Тюмен. гос. ун-та, 2012. – 252 с.
7. Єнікеєва С. М. Синергетичні аспекти семантичної деривації (на матеріалі сучасної англійської мови) / С. М. Єнікеєва // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – № 32. – С. 140-144.
8. Герман И. А. Введение в лингвосинергетику: моногр. / И. А. Герман, В. А. Пищальникова. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 1999. – 130 с.
9. Отраднова О. А. Синергетика как метод исследования пола и гендера / О. А. Отраднова // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2012. – № 3(17), Ч. II. – С. 126-131.
10. Синчак О. За рівність мовну і позамовну! [Електронний ресурс] / О. Синчак // Журнал соціальної критики «Спільне». – 2011. – Режим доступу : <http://commons.com.ua/za-rivnist-movnu-i-pozamovnu/> (дата звернення 20.03.2016). – Назва з екрана.
11. Малоха-Крупа А. Фемінізація сучасної польської мови / А. Малоха-Крупа // Проблеми слов'язознавства. – 2012. – Вип. 61. – С. 129-136.

LIST OF REFERENCES

1. Pykhtovnykova L. S. Basic synergetic points and notions applied to philology // Synergetics in the philological investigation: monograph / pod obshch. red. prof. L. S. Pykhtovnykovoi.– Kh. : KhNU named after V. N. Karazina, 2015. – P. 7-20.
2. Knyazeva Ye. N. Foundation of synergetics: blow-up regimes, self-organization, tempoworlds / Ye. N. Knyazeva, S. P. Kurdyumov. – SPb. : Aleteiy, 2002. – 414 p.
3. Yenikeyeva S. M. Synergetics of lingual units functional trans-orientation (based on the material of Modern English) / S. M. Yenikeyeva // Visnyk SumDU. – 2006. – Vol. 2., No. 11(95). – P. 43-51.
4. Bakiev A. G. The formation of synergetics methodology in linguistics / A. G. Bakiev // Vestnik Bashkirskogo universiteta. – 2014. – Vol. 19, No. 2, – P. 552-555.
5. Physical encyclopedia in 5 volumes. / ed. B. A. Vvedenskii. – M. : Gosudarstvennoe nauchnoe izdatel'stvo «Sovetskaya entsiklopediya», 1963. – Vol. 3 : Litosfera – Pi-mezony. – 1963. – 624 p.
6. Drozhashchikh N. V. Introduction to the dynamic synergetics of the language: monograph / N. V. Drozhashchikh. – Tyumen': Izd-vo Tyumen. gos. Un-ta, 2012. – 252 p.
7. Yenikeyeva S. M. Synergetic aspects of semantic derivation (based on the material of Modern English) / S. M. Yenikeyeva // Visnik Zhitomir. derzh. un-tu im. I. Franka. – 2007. – No. 32. – P. 140-144.
8. German I. A. Introduction to the linguistic synergetics: monograph / I. A. German, V. A. Pishchal'nikova. – Barnaul: Izd-vo Alt. un-ta, 1999. – 130 p.
9. Otradnova O. A. Synergetics as sex and gender research method / O. A. Otradnova // Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i yuridicheskie nauki, kul'turologiya i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki. – 2012. – No. 3(17), Part 2. – P. 126-131.
10. Synchak O. To linguistic and extralinguistic parity! [elevation resource]/ O. Synchak // Zhurnal sotsial'noi kritiki «Spil'ne». – 2011. Mode of Access : <http://commons.com.ua/za-rivnist-movnu-i-pozamovnu/> (access March 20, 2016).
11. Malokha-Krupa A. Feminization of modern Polish language / A. Malokha-Krupa // Problemi slov'yanoznavstva. – 2012. – Issue 61. – P. 129-136.

Надійшла до редакції 3 лютого 2016 р.